

TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLIGINI BOSHQARISH

*Rayimov Jonibek Joxon o'g'li – student,
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti*
*Abduvahobov Shaxzod Xolmo'min o'g'li – assistent,
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklari likvidligining mohiyati, unga ta'sir qiluvchi omillar, likvidlikni boshqarishning nazariy va amaliy jihatlari, shuningdek, likvidlikni tartibga solish masalalari batafsil yoritilgan. Likvidlikning tijorat banklari faoliyatidagi ahamiyati, likvidlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari va usullari, likvidlik nazariyasining rivojlanish bosqichlari muhokama qilingan. Shuningdek, tijorat banklari likvidligini boshqarishni takomillashtirish yo'nalishlari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: likvidlik, tijorat banklari, likvidlikni boshqarish, likvidlik nazariyasi, likvidlik omillari, likvidlikni tartibga solish, moliyaviy barqarorlik, likvidlik islohotlari.

Tijorat banklari iqtisodiyotning asosiy pul-kredit muassasalari hisoblanadi va ularning faoliyati iqtisodiy rivojlanishga bevosita ta'sir qiladi. Shunday ekan, banklarning barqaror ishlashi va moliyaviy mustahkamligini ta'minlash, ayniqsa, likvidlikni samarali boshqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Likvidlik bu – banklar tomonidan oz muddatda to'lovga qodir bo'lish layoqatidir. Boshqacha qilib aytganda, likvidlik – bankning majburiyatlarini o'z vaqtida bajarish qobiliyatidir.

Likvidlikning mohiyati shundaki, bank likvidligi bu moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Likvidlik darajasi yuqori bo'lgan bank, o'z navbatida, mijozlariga sifatli xizmat ko'rsatishi, yangi operatsiyalarni amalga oshirishi va kundalik faoliyatini bimalol davom ettirishi mumkin. Shuningdek, likvidlik bankka kuchli moliyaviy holatni saqlash va istiqboldagi nomaqbul vaziyatlarga bardosh berishga yordam beradi.

Likvidlikning ahamiyati shundaki, u bank faoliyatining barqarorligini ta'minlaydi va bank ishonchligi hamda moliyaviy mustahkamligining asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Banklar o'z likvidligini yuqori darajada saqlab qolishlari kerak, chunki likvidlik tanqisligi bank uchun salmoqli moliyaviy muammolarga olib kelishi mumkin. Masalan, bank majburiyatlarini o'z vaqtida bajara olmasa yoki kreditlarni to'liq hajmda qaytara olmasa, u bank ishonchligi va imidjiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada, aholi va tadbirkorlar bankning moliyaviy barqarorligiga shubha qilishlari, depozitlarni olib ketishlari va bankni moliyaviy inqirozga olib kelishlari mumkin.

Shuning uchun ham tijorat banklarining likvidligini boshqarish nihoyatda muhim vazifa hisoblanadi. Likvidlikni boshqarish – bank aktivlari va majburiyatlari o'rtasidagi muvofiqlashtirishni, likvidlik darajasini me'yorlarga muvofiq saqlab turishni, shuningdek, likvidlik tanqisligiga yo'l qo'ymaslikni anglatadi. Bunday boshqaruvning maqsadi bank faoliyatining uzluksizligini ta'minlash, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va pirovard natijada bankni barqaror ishlashini ta'minlashdan iborat.

Tijorat banklarining likvidligi boshqa moliyaviy muassasalarning likvidligidan farq qiladi va bir qancha o'ziga xos xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlarni tushunish banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va likvidlikni samarali boshqarishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchidan, tijorat banklari depozitlarning katta qismini qisqa muddatli mablag'larga, jumladan, joriy hisobvaraqlarga va qisqa muddatli omonatlarga jalb qiladi. Shu bilan birga, banklarning asosiy aktivlari - kreditlar esa, odatda, uzoq muddatli hisoblanadi. Ushbu nomuvofiqlik banklarning likvidlik xavfini oshiradi va likvidlikni boshqarishni murakkablashtiradi.

Ikkinchidan, tijorat banklari faoliyati qonun hujjatlari bilan qat'iy tartibga solinadi, jumladan, likvidlik darajasiga nisbatan ham talablar belgilangan. Masalan, O'zbekistonda banklarning likvidlik koeffitsientlari (kratkosrochniy, tejamkor va jami likvidlik koeffitsientlari) Markaziy bank tomonidan belgilangan me'yorlarga muvofiq bo'lishi kerak. Bu esa banklarning likvidligini boshqarishda aniq chegaralarni belgilab beradi.

Uchinchidan, tijorat banklarining likvidligi uning imidjiga bevosita bog'liq. Chunki bankning ishonchliligiga shubha qilinsa, depozitorlar o'z mablag'larini olib ketishlari va bankda likvidlik inqirozi yuzaga kelishi mumkin. Shuning uchun banklarning likvidlik darajasini yuqori saqlab turishlari talab etiladi.

To'rtinchidan, tijorat banklari likvidligi iqtisodiyotning umumiy holati va makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga juda sezgir. Masalan, iqtisodiy inqiroz yoki moliyaviy tanglik paytida banklarga talablar ortishi, depozitlar kamayishi va kreditlar to'lovlari buzilishi mumkin. Natijada, banklarning likvidligi keskin pasayishi mumkin.

Beshinchidan, tijorat banklari likvidligini boshqarishda markaziy bankning qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari alohida rol o'ynaydi. Zero, markaziy bank banklarning likvidligini qayta moliyalashtirish vositalaridan foydalanishi va qo'shimcha likvid mablag'lar ajratishi mumkin.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, tijorat banklari likvidligi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu masalani boshqarishda maksimal ehtiyotkorlik va hushyorlik talab etiladi. Shu sababli, banklarning likvidligini boshqarish jarayonida ushbu xususiyatlarni hisobga olish va ularga munosib yondashuvni ishlab chiqish lozim.

Likvidlikni samarali boshqarish tijorat banklari faoliyatining muhim jihati hisoblanadi. Shu sababli, nazariy jihatdan banklarning likvidligini tushunish va unga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash masalasi doimiy ravishda olimlar va amaliyotchilarning e'tiborini tortib kelmoqda. Tijorat banklarida likvidlik nazariyasi ushbu masalalarni yoritishga qaratilgan ilmiy qarashlar majmuini o'z ichiga oladi.

Likvidlik nazariyasi juda qadimdan buyon shakllana boshlagan bo'lib, u pul-kredit munosabatlarining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq holda shakllanib kelmoqda. Eng qadimgi likvidlik nazariyalari banklarning likvid mablag'larini asosiy omil sifatida ko'rib chiqib, banklarning likvidligi yetarlicha naqd pul zaxiralari mavjudligiga bog'liq deb hisoblagan. Keyinchalik moliya bozorlarining rivojlanishi bilan banklar qimmatli qog'ozlar bilan ishlashga o'tib, ularni likvid aktivlar sifatida qaray boshladilar. Shu tariqa, likvidlik nazariyasi ham rivojlana bordi.

XX asrning birinchi yarmida banklarning likvidlik nazariyasi yanada takomillashdi va likvidlikning yangi omillari - majburiyatlar tarkibi, kredit portfelli sifati, foiz stavkalari va boshqa omillar ham hisobga olinga boshlandi. Buning natijasida likvidlik nazariyasi ikki yo'nalishga – balansli va noustuvor yondashuvlarga ajraldi.

Zamonaviy likvidlik nazariyasi moliyaviy inqirozlar, raqamli texnologiyalar va globallashuv sharoitida yangi talqinlarni olmoqda. Endilikda likvidlikni boshqarish bosqichma-bosqich jarayon tarzida ko'rilmogda va u VaR (Value at Risk), stress-test kabi usullarni qo'llash bilan yanada takomillashmoqda.

Shu bilan birga, likvidlik nazariyasida hamon dolzarb muammolar mavjud. Jumladan, likvidlik me'yorlari, likvidlik boshqarish vositalari hamda banklarning likvidligini tartibga solish usullari borasida turli qarashlarga duch kelinmogda. Shuning uchun ham tijorat banklarida likvidlikning nazariy jihatlarini chuqur o'rganish bugungi kunda dolzarb masala bo'lib qolmogda

Tijorat banklari likvidligining nazariy asoslari amaliyotga tatbiq etilmasdan, faqat nazariy qiziqish uchungina xizmat qiladi. Shuning uchun ham likvidlikni boshqarishning amaliy jihatlarini tijorat banklari faoliyatida alohida o'rin tutadi. Likvidlikni samarali boshqarish bankning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, depozitorlar va kreditorlar manfaatlarini himoya qilish, shuningdek, bankka nisbatan qo'yilgan talablar va me'yorlarga rioya qilishning asosiy sharti hisoblanadi.

Likvidlikni boshqarishning amaliy jihatlarini avvalambor banklar oldida turgan maqsad va vazifalarga bog'liq. Odatda, tijorat banklari likvidligini boshqarishdan ko'zda tutgan asosiy maqsadlar quyidagilardan iborat:

- 1) Bankning to'lov qobiliyatini ta'minlash, ya'ni majburiyatlarni o'z vaqtida bajara olish.
- 2) Likvid aktivlarning mukammal miqdorini aniqlash va uni saqlab turish.
- 3) Likvidlik darajasini barqaror saqlab turish.
- 4) Likvidlik xavfini minimal darajaga kamaytirish.

5) Likvidlik qoidalari va me'yorlariga rioya qilish.

Ushbu maqsadlarga erishish uchun banklar quyidagi asosiy vazifalarni hal etishlari lozim:

- Likvidlikning joriy holatini muntazam tahlil qilish va baholash.
- Likvidlikka ta'sir etuvchi omillarni hisobga olish va e'tiborli bashoratlar qilish.
- Operatsion likvidlik rejasini ishlab chiqish va unga amal qilish.
- Likvid aktivlar zaxirasini shakllantirish va uni saqlash.
- Likvidlikka ta'sir etuvchi bank omillari (depozitlar, kreditlar, foizlar va b.)ni nazorat qilish.
- Likvidlikni boshqarish siyosatini ishlab chiqish va unga rioya qilish.
- Likvidlikni boshqarish bilan bog'liq xavflarni baholash va monitoring qilish.

Banklarning likvidligini boshqarish amaliyotida turli usullar va mexanizmlar qo'llaniladi. Bular – likvid aktivlar zaxirasi, pul mablag'lari oqimlarini nazorat qilish, aktivlar bilan majburiyatlarni muvofiqlashtirishni ta'minlash, qayta moliyalashtirishdan foydalanish, operatsion likvidlik rejasini shakllantirish, foiz siyosatini muvofiqlashtirish va boshqalar.

Bundan tashqari, tijorat banklari likvidligini boshqarishning amaliy tomonlari tegishli nazorat qiluvchi organlari tomonidan belgilangan qoida va me'yorlarga to'liq rioya qilishni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli banklar tomonidan likvidlik koeffitsientlari va boshqa me'yorlar doimiy ravishda hisoblab boriladi.

Umumiy holda, likvidlikni boshqarishning amaliy jihatlari bankning barcha bo'linmalari hamda xodimlari tomonidan tushunilishi va amalga oshirilishi lozim bo'lgan muhim jarayon hisoblanadi. Amaliy chora-tadbirlarni puxta ishlab chiqish va qo'llashgina bankka o'z moliyaviy majburiyatlarini bajarish imkonini beradi.

Tijorat banklarining likvidligini samarali boshqarish uchun unga ta'sir qiluvchi omillarni atroflicha o'rganish va tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Likvidlikka ta'sir etuvchi omillar bankning ichki hamda tashqi muhitida shakllanadi va bank faoliyatining turli jihatlariga bog'liq bo'ladi.

Biroq, dastlab shuni ta'kidlash kerakki, likvidlik masalasi juda murakkab bo'lib, unga ko'plab omillar ta'sir qilishi mumkin. Likvid aktivlarning etarli miqdori, pul oqimlari salbiy holatga tushib qolmasligi, kreditorlar va depozitorlar ishonchining yo'qolmasligi, nosof qarzdorlarning paydo bo'lmasligi va boshqa holatlar likvidlik darajasini belgilab beradi. Shuning uchun ham likvidlikka ta'sir qiluvchi omillarning keng doirasini hisobga olish zarur.

Ichki omillar deganda, bank ichidagi jarayonlar va moliyaviy faoliyatining barcha jihatlariga ta'sir etuvchi omillar nazarda tutiladi. Ularga, jumladan, quyidagilar kiradi:

- Aktivlarning sifati va tarkibi (likvid, yarimo'tkazgich va nolikvid aktivlar ulushi).
- Majburiyatlarning tarkibi (depozitlar, qarzlar, boshqa majburiyatlar).

- Kredit siyosati va kredit portfelining holati.
- Foiz stavkalari va ularga nisbatan siyosat.
- Aktivlar bilan majburiyatlarning muddatlari taqchilligi.
- Moliyaviy boshqaruv sifati.
- Bankning ichki nizom va qoidalari.
- Xodimlar malakasi va boshqalar.

Tashqi omillar esa bank faoliyatiga tashqaridan ta'sir etuvchi omillarni anglatadi.

Bularga quyidagilar kiradi:

- Iqtisodiyotning umumiy holati va rivojlanish tendensiyalari.
- Davlat tomonidan o'rnatilgan qonun va me'yoriy hujjatlar.
- Moliya bozorlarining holati va moliyaviy inqirozlar.
- Siyosiy va geosiyosiy vaziyat.
- Aholi daromadlari va ishlab chiqarish hajmlari.
- Raqobat muhiti.
- Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar (inflyatsiya, foiz stavkalari darajasi va boshqalar).
- Ijtimoiy-siyosiy beqarorlik va hokazolar.

Ushbu omillarning aksariyati murakkab va o'zaro bog'liq bo'lib, ularning har biri bank likvidligiga turlicha ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham tijorat banklari oldida likvidlikka ta'sir etuvchi barcha salbiy va ijobiy omillarni hisobga olish vazifasi turibdi. Faqat shundagina likvidlikni boshqarishning samarali usullarini ishlab chiqish va uni barqaror saqlab turish imkoniyati paydo bo'ladi.

Tijorat banklarining likvidligi ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va iqtisodiyotning sog'lom ishlashida muhim o'rin tutadi. Binobarin, banklarning likvidlik holatini doimiy ravishda tartibga solish va nazorat qilish zarur. Amaliyotda likvidlikni tartibga solish ikki darajada amalga oshiriladi: markaziy bank tomonidan makroprudensial nazorat va tijorat banklari ichki nazorat tariqasida.

Birinchidan, markaziy bank tomonidan tijorat banklari likvidligini tartibga solish ustuvor ahamiyatga ega. Chunki markaziy banklar banklarning likvidlik darajasiga doir me'yoriy talablarni belgilaydi va ularning bajarilib-bajarilmasligini nazorat qiladi. Bunda likvidlik koeffitsientlari, zaxira talablari, ochiq likvid pozitsiyalar va boshqa ko'rsatkichlar markaziy banklar tomonidan qat'iy ravishda monitoringga olinadi.

Tijorat banklari likvidligini tartibga solishda markaziy banklar quyidagi asosiy usullardan foydalanadi:

- Likvidlik koeffitsientlari va me'yorlariga doir talablar o'rnatish.
- Majburiy zaxiralar qoidalarini belgilash.
- Qaytalikvidlikmoliyalashtirishoperatsiyalariniamalgaoshirish.
- Qarzlarni va ssudalarni ajratish.
- Likvid aktivlar talablarini o'rnatish.
- Banklarga mos muddatli depozitlarni joylashtirish.

- Boshqa maxsus choralarni qo'llash.

Ikkinchidan, o'z navbatida tijorat banklari ham ichki nazorat orqali likvidlikni tartibga solishi lozim. Bunda banklar o'z likvidlik holatini doimiy monitoringga oladi va uni me'yorlarga muvofiqlashtirish choralarni ko'radi.

Bank ichida likvidlikni tartibga solishning asosiy usullari quyidagilardan iborat:

- Likvidlik siyosatini ishlab chiqish va uni amalga oshirish.
- Likvid aktivlar zaxirasini shakllantirish.
- Pul oqimlarini boshqarish va bashorat qilish.
- Aktivlar va majburiyatlar muddatlarini muvofiqlashtirish.
- Likvidlikka ta'sir etuvchi omillarga doimiy monitoring o'rnatish.
- Likvidlik xavflarini baholash va kamaytirish choralari ko'rish.
- Operatsion likvidlik rejasini tuzish va amalga oshirish.
- Zarur holatlarda rezidentvelreyvaytmoliyalashtirish manbalarinitopish.

Shuningdek, banklarning boshqaruv organlari ham likvidlik masalalarini doimo e'tiborga olishlari va tartibga soluvchi choralarni ko'rishlari zarur. Banklar likvidlik holati monitoringini tashkil etib, joriy qarorlar qabul qilishni yo'lga qo'yishlari lozim.

Tijorat banklari likvidligini boshqarish dolzarb masala bo'lib, bugungi kunda bu borada bir qator muammolar mavjud. Zamonaviy sharoitda banklarning faoliyat yuritish muhiti tez o'zgarmoqda va ular turli yangi xavf-xatarlarga duch kelmoqda. Jumladan, moliyaviy inqirozlar, raqobatning kuchayishi, raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi, aholining kredit sohasidagi iste'moli o'zgarishi va boshqalar banklarning likvidligini boshqarishga yangicha yondashuvlarni talab etmoqda.

Shuningdek, mamlakatimizda bank tizimining isloh qilinishi, chet el banklarining kirib kelishi, xususiy banklarning paydo bo'lishi kabi omillar ham tijorat banklari likvidligini boshqarish masalasiga yangicha qarashni taqozo etmoqda. Moliya bozorlaridagi innovatsiyalar, hisob-kitoblarning raqamlashtirilishi, masofaviy xizmatlarning rivojlanishi va hokazolarning barchasi ham likvidlikni boshqarishga yangi talablarni qo'ymoqda.

Shu nuqtayi nazardan qaraladigan bo'lsa, bugungi kunda tijorat banklarining likvidligini boshqarishni takomillashtirish, bu jarayonni zamonaviy talablarga muvofiq holga keltirish muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Zamonaviy iqtisodiy munosabatlarda banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash, ularning likvidligini doimiy ravishda yuqori darajada saqlab turish juda katta ahamiyatga ega. Shu maqsadda quyidagi yo'nalishlarda islohotlar amalga oshirilishi maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Likvidlikni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish.
2. Likvidlik nazorati va monitoringini kuchaytirish.
3. Likvidlikni boshqarishda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish.
4. Likvidlik xavflarini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.
5. Likvidlikni boshqarishning huquqiy asoslarini yangilash.

6. Likvidlikni boshqarishda xalqaro standartlar va yondashuvlarni joriy etish.
7. Likvidlikni boshqarishda moliyaviy innovatsiyalardan foydalanish.
8. Likvidlikni bashoratlash usullari va modellarini rivojlantirish.
9. Likvidlikni boshqarishda boshqaruv sifatini oshirish.

Ushbu yo'nalishlardagi islohotlar tijorat banklarining likvidligini boshqarishni zamonaviy talablarga javob beradigan darajaga olib chiqishga xizmat qiladi. Shuningdek, bu boshqaruvni samarali amalga oshirish imkonini beradi va bank faoliyatining barqarorligini ta'minlashga ko'maklashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR VA INTERNET MANBAALARI

1. Pul va banklar. №9 Valyuta tizimi va pulning xalqaro munosabatlardagi harakati. Maruzachi: PhD Kh. Rakhimova
2. Iqtisodiyot nazariyas. Manba muallifi: B.Y.Xodiyev, Sh.Sh.Shodmonov. Darslik 2017
3. Iqtisodiyot nazariyas. Manba muallifi: A.O'Imasov, A.Vahobov. Nashriyot nomi: IQTISOD-MOLIYA. Darslik 2014
4. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Possibilities of Increasing the Activity of Banks in the Securities Market, Journal of Advanced Research and Scientific Progress (JARSP), Volume 02 Issue: 03/2023 ISSN: 2751-7551 (159-162)
5. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Analysis of Existing Management Mechanisms and Assessment Methods of The Bank's General Financial Risk, Journal of Intellectual Property and Human Rights, Volume:02 Issue: 05/ May-2023, ISSN:2720-6882 (227-231)
6. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Improvement of Investment Activities in the Service Sector, Journal of Innovative Studies of Engineering Science (JISES), Volume:02 Issue:03/2023 (53-58)
7. Абдувахобов Шахзод Холмўмин уғли, Factors Causing Credit Risks in Commercial Banks and Their Assessment, Journal of Intellectual Property and Human, Volume:02 Issue:05/May-2023 ISSN:2720-6882 (221-226)
8. Sharipova N. D., Asadova S. D. THE ROLE OF BANKS IN THE MODERN MONETARY SYSTEM //Procedia of Theoretical and Applied Sciences. – 2023. – Т. 6. – С. 55-62.
9. Шарипова Н.Д., Чориев Я.А. СТРАХОВАНИЕ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ //International Journal of Advanced Research in Education, Technology and Management. -2023- Т.2. - С. 92-99.
10. Sharipova N. D., Jurayev I. S. THEORETICAL FOUNDATIONS OF MONETARY POLICY// INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIONS IN ENGINEERING RESEARCH AND TECHNOLOGY. – 2023. -Т. 10. -С. 171-173.

11. Sharipova N. D., Aliboyev L.Sh. THE IMPORTANCE OF ANTI-INFLATIONARY POLICY AND INFLATION TRADING IN UZBEKISTAN// INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY JOURNAL FOR RESEARCH & DEVELOPMENT. -2023. -Т. 10. -С. 92-94.
12. Tursunov, F. M. (2023). TIJORAT BANKLARIDA MASOFAVIY BANK
13. XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ULARNI
14. BARTARAF ETISH AHAMIYATI. SCHOLAR, 1(30), 75–81.
15. Tursunov Faridun Mustafoyevich. (2023). OPPORTUNITIES FOR REMOTE BANKING SERVICES TO GROW IN REPUBLIC OF UZBEKISTAN’S COMMERCIAL BANKS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(11), 4–7.
16. Каримова А.М., Махсудов О.Ш. Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan / Яшил иқтисодиёт ва тараққиёт журнали, 2023-йил, октябрь, 10-сон, 79-83.
17. Ниязов З. Д., Махсудов О.Ш. Investment attractiveness of the enterprise, as well as factors influencing its development in the economy of Uzbekistan./ Иқтисодиёт, молия ва инновациялар халқаро илмий журнали, декабрь 29, 2023 1(4) сон, 47-55.
18. Каримова А.М., Ниязов З. Д. Махсудов О.Ш. Кредитная поддержка инновационного развития / SCHOLAR 1(32) сон, ноябрь 2023, 171-179
19. www.wikipedia.org -Ensiklopediya.
20. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonunchilik partali.
21. www.cbu.uz - O'zbekiston Respublikasi markaziy banki.